

Марио Варгас Льоса - „Герой по неволя“

Фелисито Янаке, собственик на транспортна фирма „Нариуала“, излезе от дома си онази сутрин точно в седем и половина – както всеки делничен ден след редовния половин час упражнения чи конг, студен душ и обичайната закуска от кафе с малко козе мляко и препечени филийки с масло и няколко капки сироп от меласа. Живееше в центъра на Пиура и на улица „Арекипа“ вече кипеше всекидневната глъчка – високите тротоари бяха изпълнени с хора, тръгнаха на работа, на пазар или да заведат децата на училище. Няколко набожни жени се бяха упътили към катедралата за литургията в осем. Уличните продавачи се надвикваха да предлагат захарни пръчки, близалки, пържени банани, банички и какви ли не дреболии, а на ъгъла под стряхата на старата къща в колониален стил вече седеше слепият Лусиндо с канчето за милостиня в краката си. Всичко както всеки друг ден от незапомнени времена.

С едно изключение. Тази сутрин на обкованата дървена врата до бронзовото чукче някой беше залепил син плик, на който, написано с печатни букви, ясно се четеше името на стопанина: ДОН ФЕЛИСИТО ЯНАКЕ. Не помнеше досега да са му оставяли писмо по този начин – закачено като съдебна призовка или съобщение за глоба. Обикновено раздавачът го пускаше вътре през процепа във вратата. Разлепи плика, отвори го и с леко мърдане на устни прочете писмото:

Господин Янаке,

Успехите на вашата транспортна фирма „Нариуала“ са гордост за Пиура и нейната общественост. Това обаче крие известен риск, тъй като всяко процъфтяващо предприятие е изложено на посегателства и злодеяния от страна на обидени, завистливи и злонамерени хора, а такива, както добре знаете, тук не липсват. Но не се тревожете. Нашата организация е готова да осигури безопасност на „Нариуала“, семейството ви и на вас лично срещу евентуални нападки, неприятности или заплахи от страна на злосторниците. Възнаграждението за тази дейност е 500 долара на месец (скромна сума, както виждате, в сравнение с растящото ви благосъстояние). Своевременно ще се свържем с вас, за да уточним начина на заплащане.

Не е нужно да ви изтъкваме колко важно е да запазите пълно мълчание по този въпрос. Всичко трябва да си остане между нас.

Господ да ви пази.

Вместо подпис имаше нескопосна рисунка, която напомняше паяче. Дон Фелисито прочете още няколко пъти писмото, написано с неравни букви и изпъстрено с петна от мастило. Изненадан и дори развеселен, изпита смътното усещане, че е някаква лоша шега. Смачка писмото заедно с плика и понечи да го хвърли в кошчето на ъгъла до слепия Лусиндо. После се отказа и след като го поизгледа, го прибра в джоба си.

Имаше десетина преки от дома му на улица „Арекипа“ до офиса на фирмата на булевард „Санчес Серо“. Този път не си преговори наум задачите за деня, както правеше винаги, защото в главата му се въртеше писмото с паячето. Трябваше ли да го приеме сериозно?

Дали да не подаде жалба в полицията? Изнудвачите му пишеха, че ще се свържат с него, за да уточнят „начина на заплащане“. Нямах ли да е по-добре да изчака да се обадят и след това да иде в участъка? Може просто някой негодник да си прави дебелашка шега. От друга страна, престъпността в Пиура напоследък наистина се бе увеличила – обири на къщи, улични кражби, дори отвлечения, които, според слуховете, семействата на белите от богаташките квартали Ел Чипе и Лос Ехидос тихомълком

уреждаха без много шум. Макар че се чувстваше объркан и нерешителен, в едно беше сигурен – в никакъв случай и при никакви обстоятелства нямаше да плати и сентаво на тези бандити. И както толкова пъти в живота, Фелисито си спомни последните думи на баща си, преди да умре: „Никога не се оставяй да те тъпчат, синко. Този мой съвет е единственото ти наследство“. Беше го послушал и никога не се бе оставил да го тъпчат. А след повече от половин век зад гърба си беше твърде стар, за да променя навиците си. Вървеше толкова погълнат от мислите си, че едва кимна на поета Хоакин Рамос и бързо го отмина, въпреки че друг път се спираше да размени няколко думи с този закоравял бохем. Навярно пак беше прекарал нощта в някое барче и едва сега се прибираще, с изцъклен поглед и вечния си монокъл, като дърпаше козата, която наричаше своята газела.

Когато стигна до офиса на транспортна фирма „Нариуала“, вече бяха отпътували – по разписание и с достатъчен брой пътници – първите автобуси за Суляна, Талара и Тумбес, за Чулуканас и Моропон, за Катакаос, Ла Унион, Сечура и Байовар, както и микробусите за Чиклайо и товарните коли за Пайта. Още се навъртаха шепа хора, които предаваха пратки или проверяваха следобедните разписания. Секретарката му Хосефита – любителка на блузи с дълбоки деколтета, с широки хълбоци и игриви очи – беше оставила на бюрото списъка със срещите и задълженията му за деня и термос с кафе, което той щеше да изпие до времето за обяд.

– Какво ви е, шефе? – попита тя вместо поздрав. – Защо е тази физиономия? Кошмари ли сънувахте снощи?

– Неприятности – отвърна той, докато сваляше шапката и сакото. Окачи ги на закачалката и седна, но сякаш си спомни нещо неотложно, скочи отново, облече сакото и нахлупи шапката.

– Ей сега се връщам – подхвърли на секретарката, докато крачеше към вратата. – Отивам в полицията да подам оплакване.

– Да не са ви обрали? – опули живите си изпъкнали очи Хосефита. – В Пиура всеки ден стават обири.

– Не, не, после ще ви разкажа.

Фелисито решително се упъти към участъка, който се намираще също на булевард „Санчес Серо“, само на няколко преки оттам. Беше още рано и горещината беше поносима, но той знаеше, че след по-малко от час тези тротоари, пълни с пътнически агенции и транспортни фирми, ще се напекат като пещ и той ще се върне облян в пот. Синовете му Мигел и Тибурсио много пъти му бяха казвали, че е лудост да се облича винаги с жилетка, сако и шапка в този град, в който бедни и богати цяла година ходеха по ризи. Но още откакто откри фирмата, с която много се гордееше, той държеше да има достолепен вид и зиме и лете носеше шапка, сако, жилетка и вратовръзка с малък възел. Беше дребен слаб мъж, сдържан и работлив. В Япатера, където се бе родил, и в Чулуканас, където бе завършил началното училище, беше ходил бос. За първи път сложи обувки, когато баща му го доведе в Пиура. Сега, на петдесет и пет години, бе все още здрав, работоспособен и пъргав. Мислеше, че това се дължи на упражненията чи конг, на които го бе научил приятелят му, покойният лавкаджия Лау. Никога не се бе занимавал с друг спорт, освен че много ходеше пеш. Всъщност можеха ли да се смятат за спорт тези забавени движения? Те дори не раздвижваха мускулите, а представляваха по-особен начин на дишане. Пристигна в полицията изпотен и ядосан. Шегичка или не, но авторът на писмото му проваляше цялата сутрин.

Участъкът беше като пещ, прозорците бяха затворени и всичко тънеше в полумрак. На входа имаше вентилатор, който не работеше. На приемното гише голобрад младеж го попита какво желае.

– Да говоря с началника, моля – отвърна Фелисито и му подаде визитката си.

– Комисарят е в отпуск за няколко дни – уведоми го полицаят. – Ако искате, ще ви приеме сержант Литума, който временно отговаря за участъка.

– Тогава ще говоря с него, благодаря.

Трябваше да изчака четвърт час, докато сержантът благоволи да го приеме. Когато полицаят му каза да влезе, носната кърпа на Фелисито бе мокра от пот. Сержантът не стана да го поздрави. Протегна пълната си влажна длан и му посочи празния стол пред бюрото. Беше закръглен, възпълен мъж, с добродушен поглед и начеваща двойна брадичка, която от време на време гальовно пощипваше. Униформената му риза в цвят хаки бе разкопчана, с мокри петна под мишниците. На малката масичка имаше вентилатор, който се въртеше, и Фелисито с благодарност подложи лице под свежата струя.

– С какво мога да ви услужа, господин Янаке?

– Току-що намерих това писмо. Беше залепено на вратата на дома ми.

Сержант Литума си сложи очила, от които придоби вид на писарушка, и спокойно го прочете.

– Е, добре – каза накрая. – Това са последиците от прогреса, господине.

Като забеляза объркването на Янаке, той добави, размахвайки писмото в ръка:

– Когато Пиура беше беден град, такива неща не се случваха. На кого би му хрумнало тогава да иска рекет от някой търговец? А сега се навъдиха богаташи, бандитите пускат нокти и бързат да грабят пари. За всичко са виновни еквадорците, дон Янаке. Нямаат вяра на своето правителство и идват тук да влагат парите си. Благодарение на нашия град си пълнят джобовете.

– Това не ме утешава, сержант. А като ви слуша, човек би си помислил, че замогването на хората в града е нещастие, а не признак на благополучие.

– Не съм казал такова нещо – прекъсна го важно сержантът. – Просто всичко в този живот се заплаща. И това е цената на прогреса.

Размахна отново писмото във въздуха и на Фелисито Янаке му се стори, че на мургавото му пълно лице е изписана подигравка. В очите на сержанта проблясваше жълто-зелено пламъче като в очичките на игуана. От дъното на участъка някой заяви гръмогласно: „Най-хубавите задници в Перу са тукашните, в Пиура! Готов съм да се подпиша, мамка му!“ Сержантът се подсмихна и посочи с пръст слепоочието си. Фелисито остана сериозен. Обземаше го клаустрофобия – двамата едва се побираха между опушените дъсчени прегради, облепени със съобщения, паметни бележки, снимки и вестникарски изрезки. Миришеше на пот и старост.

– Този измамник владее правописа – заяви сержантът, като разгледа отново писмото. – Поне аз не намирам граматически грешки.

Фелисито усети, че кръвта му кипва.

– Не съм много силен по граматика и не мисля, че това има особено значение – измърмори сърдито. – Какво мислите, че ще стане оттук нататък?

– Все още нищо – отвърна сержантът невъзмутимо. – За всеки случай ще запиша данните ви. Ако някой просто ви има зъб и иска здравата да ви ядоса, може въпросът да приключи с това писмо. А може и да е нещо по-сериозно. Пишат, че ще се свържат за заплащането. Ако го направят, елате пак и тогава ще видим.

– Изглежда, че за вас тази история е без особено значение – възмути се Фелисито.

– Засега това е така – съгласи се сержантът с повдигане на рамене. – Смачкан лист хартия и нищо повече. Обикновена тъпотия. Но ако положението стане по-сериозно, полицията ще се намеси, уверявам ви. А сега на работа.

Мина още известно време, докато Фелисито продиктува личните си данни и тези на фирмата. Сержант Литума ги записваше в тетрадка със зелени корици с молив, който от време на време плюнчеше. Янаке отговаряше на въпросите все по-обезсърчен –

струваха му се безсмислени, само си губеше времето с това оплакване. Ченгето нищо нямаше да направи. А и не казваха ли, че полицията е най-корумпираната обществена институция? Дали паячето не бе изпълзяло от тази зловонна дупка? Когато Литума му каза, че трябва да задържи писмото като инкриминираща улика, Фелисито подскочи:

– Искам първо да си направя фотокопие.

– Ние нямаме фотокопирна машина – поясни сержантът и посочи с очи монашеската обстановка. – На няколко места нагоре по булеварда правят фотокопия. Преснимайте го и се върнете, господине. Чакам ви тук.

Фелисито излезе на „Санчес Серо“ и близо до Халите намери мястото, което му трябваше. Наложил се доста да почака, докато някакви инженери правеха фотокопия на цяла купчина чертежи. После реши, че няма никакво желание да се подлага на нов разпит от страна на сержанта. Връчи копието на младежа от гишето и вместо да се върне в офиса, тръгна към напечения от горещината център, пълен с хора, мототаксите, автомобили, врява от клаксони, високоговорители и тракащи колички. Прекоси булевард „Грау“, мина под сянката на тамариндовите дървета на Пласа де Армас и като превъзможна изкушението да влезе в сладкарница „Ел Чалан“ и да изяде един сорбет, се упъти към стария квартал Ла Галинасера до кланицата край реката – кварталът на неговото юношество. Молеше се Аделаида да е в магазинчето. Разговорът с нея щеше да му се отрази добре. Щеше да повдигне духа му, а може би гадателката щеше да му даде полезен съвет. Жегата вече беше нетърпима, а още нямаше десет часа. Челото му беше мокро и имаше усещането, че парче нагорещено желязо е забито в тила му. Вървеше стремително, с бързи ситни крачки и се блъскаше в хората, изпълващи тесните тротоари, от които се носеше миризма на урина и пържено. От някакво радио с пълна сила гърмеше популярната салса „Мерекумбе“.

Фелисито много пъти си беше мислил, дори го беше казвал на жена си Хертрудис и на синовете си, че за да го възнагради за усилията и лишенията, Господ бе изпречил на пътя му двама души – лавкаджията Лау и гадателката Аделаида. Без тях нямаше да му провърви в работата, да отвори транспортната фирма, да създаде почтено семейство, нито да се радва на желязно здраве. Не беше твърде общителен и откакто някаква чревна инфекция бе отнесла горкия Лау на другия свят, бе му останала само Аделаида. За щастие, тя беше там – разглеждаше снимките в някакво списание зад тезгяха на малкото магазинче, пълно с билки, цветни икони, кинкалерия и всякакви дреболии.

– Здравей, Аделаида – поздрави с протегнатата ръка. – Дай пет. Добре, че те заварвам. Тя беше мулатка на неопределена възраст – ниска, с широк задник и едри гърди, правата ѝ остра коса стигаше до раменете, не носеше обувки и бе облечена във вечната си туника от суров бозав памук, дълга до глезените като расо. Имаше огромни очи с пронизващ поглед, смекчаван от добродушното ѝ изражение, с което печелеше доверието на хората.

– Щом си дошъл, значи, ти се е случило нещо лошо или ще ти се случи – засмя се Аделаида и го потупа по гърба. – Какво е станало, Фелисито?

Той ѝ подаде писмото.